

Konsekvenser for jordbruket ved nytt regelverk om kloakkslam

Av Bjørg Leret Grøstad

Bjørg Leret Grøstad er bonde.

*Innlegg på seminar i Norsk Vannforening
10. september 1992*

Som bonde har jeg erfaringer med bruk av slam på egen eiendom. Gården er på 325 da dyrka mark. Det er drevet med ensidig kornproduksjon siden 1968. Vi har tatt imot slam vesentlig ut fra ønsket om strukturforbedring og brukt slam på ca. 260 dekar, 80% av arealet. Ensidig åpenåkerdrift fører til jordpakking, erosjonsproblemer og ei jord med stadig større strukturproblemer. De færreste kornbønder har tilgang på organisk gjødsel — og her kommer slam inn som et godt alternativ. Erfaringene er positive, særlig der vi har spredd slam om høsten, (1988 og 90). Disse arealene er siden bare harvet. Dette for å bevare det organiske materialet i overflata. På ett areal ble slammets vårspredd, (89). Der ble det pakkeskader og vi fikk ikke den ønskede strukturforbedring. Arealet ble pløyd høsten 1991. Vi har sett stor fordel i å bruke et kalkholdig slam. 20% av eiendommen — ved tunet, har vi holdt fri for slam. Dette beror nok innerst inne på en viss skepsis.

Når det gjelder nytt regelverk er det først og fremst «Tekniske og hygieniske retningslinjer for lagring og disponering av slam» som får konsekvenser for jordbruket. Kommentarer til

disse settes opp i samme rekkefølge som i høringsutkastet.

1.1 Krav til avvanning av slam.

Kravet til tørrstoffprosent er satt så lågt som 15%. Med tanke på håndtering og spredning synes dette kravet lavt. Et slam som «flyter» vil ikke være så attraktivt som et tørrere slam. Miniumskravet til tørrstoff bør heves.

1.2 Krav til stabilisering og hygienisering av slam.

Svært mange bønder har vært skeptiske til å ta imot slam fordi de er redde for å påføre sine omgivelser luktproblemer. Som bonde føler en nok angrep fra omgivelsene, og ønsker ikke at folk skal få enda mer å klage på! Ved egen bruk av slam — som forøvrig var midlertidig stabilisert med kalk — har vi ikke hatt noen problemer verken ved lagring eller spredning av slammets. Men luktproblemet er klart viktig å redusere — og slam uten generende lukt vil klart være lettere å ta imot for bonden.

Krav til hygienisering er betryggende. En positiv effekt ved hygienisering er at faren for spredning av potetcystenematode blir borte. Dette har vært et sterkt ankepunkt mot

bruk av slam i distrikter der det er interesse for potetproduksjon.

Som bonde stiller du deg spørsmålet — hva slags slam er det vi nå blir tilbudt? Vi ønsker slam først og fremst som jordforbedringsmiddel — og det er det organiske materialet som er interessant. Det organiske materialet og nedbrytingen av dette er med å skape en bedre jordstruktur. Ved de større rensaneanleggene vil nå mye av den organiske nedbrytingen skje i reaktorer. Spørsmålet er hvilke jordforbedrings-effekt restprodukter har. Vi har etter lang tid lært oss de agronomiske egenskapene til dagens kloakkslam — de agronomiske egenskapene til et stabilisert og hygienisert slam — hvordan er disse?

1.3 Krav til maksimalinnhold av tungmetaller.

For bonden (og resten av samfunnet) er matjorda livsgrunnlaget og denne må ikke forringes. Frykt for forurensing av matjorda med tungmetaller har vært en sterk medvirkning til at mange bønder har sagt nei til å ta imot slam. Kravene til innhold av tungmetaller er neppe nok til at frykten blir borte — disse er satt mer ut fra hensynet til nivået i dagens slam. Kravene skal imidlertid skjerpes ytterligere — noe som er positivt.

Noe som kan vær vel så positivt som skjerpede krav er at det blir foretatt skikkelige analyser slik at bøndene vet hva slammene inneholder når det kommer til gårds. Nye signaler om at det også vil føres kontroll med tungmetallinnholdet i jorda ved bruk av slam vil gi bonden ytterligere trygghet for at jorda

ikke forringes. Dette kan kanskje føre til at slam blir tilført også på de resterende 20% av arealet på eget bruk!

1.4 Organiske miljøgifter.

Dersom vi gjennom de nye retningslinjene har oppnådd en større trygghet for tungmetaller — så har vi til gjengjeld fått stadfestet et nytt usikkerhetsmoment. Teksten i retningslinjene er ikke troverdig. Her står: «Foreløpig synes det ikke å være nødvendig å stille spesifikke krav til innhold av organiske miljøgifter i Norge». I neste avsnitt fremheves det betenkelige ved oppkonsentrasjon av tungt nedbrytbare organiske miljøgifter og en hevder at tiltak MÅ gjennomføres for å begrense tilførselen av miljøgifter.

2.1 Særlige krav til bruk av slam i jordbruket.

1)–3) Bruksområdet er ikke endret. Det er fortsatt først og fremst kornprodusentene som skal være slammottakere — men vil Norge beholde kornprodusentene?

4) Tillatte slammengder.

I høringsutkastet legges det opp til en betydelig reduksjon i tilferte mengder pr. arealenhet. Sterke protester i høringsuttalelsene ser ut til å få gehør. For jordbruket vil reduserte mengder være svært uheldig. Bonden trenger slammene som jordforbedring. Blir tilførte mengder for små blir denne positive effekten minimal og interessen for mottak av slam ville klart avta. Som bonde kunne en heller ønske mer fleksibilitet i tilferte mengder, slik at en på jord

med stor erosjonsfare og store strukturproblemer kunne brukt større mengder — ikke bare som engangstilførsel. Ved kontroll med tilførte mengder tungmetaller burde dette være mulig.

- 5) Krav om innholdsdeklarasjon. Bonden vil ha stor nytte av en innholdsdeklarasjon for slammet som viser innhold av næringsstoffer. Tall for faktisk innhold av tungmetaller i deklarasjonen vil som tidligere nevnt også gi trygghet for bruk av slam. Krav til gjødsel- og vekstskifteplan er et krav som bonden bør se positivt på.

Normalavtale for mottak av kloakkslam.

Som vedlegg til retningslinjene foreligger utkast til normalavtale mellom leverandør og mottaker. De fleste bønder er ikke glad i papirer. Det bør kunne vises til krav i regelverket og avtalen bør forenkles.

Utkast til forskrifter om kloakkslam

Forskriftene omhandler vesentlig ansvarsfordelingen mellom ulike myndigheter ved ulik disponering av slam og berører i mindre grad mottakeren eller bonden. Forskriftenes § 3 forteller likevel klart at ansvaret for kloakkslammet påhviler enhver som tar hånd om det. Det forutsettes at bøndene i stor grad skal være brukere av slammet. De skal også søke om tillatelse til bruk av slam. På denne måten blir bøndene til sjuende og siste ansvarlige for en stor del av det produserte kloakkslammet. Dette er jeg ikke sikker på at bøndene bør ta på seg.

Fra en bondes synspunkt hadde følgende saksang vært ønskelig:

- bonden skriver under enkel avtale (leverandør/bonde)
- renseanlegget (leverandør) søker om lagring/bruk av slam hos eier av gnr/bnr og på areal i henhold til inngått avtale.

Bondens ansvar for slammet begrenses på denne måten til kun å spre/bruke slammet i henhold til regelverket.

SAMMENDRAG

Kort oppsummering av konsekvenser for jordbruket ved nytt regelverk om kloakkslam

Forslaget til nytt regelverk bør ha positiv virkning på bruk av slam i jordbruket. Faktorer som trygghet for innhold av tungmetaller, luktproblemer og faren for spredning av potetcystenematode er vesentlig redusert. Dette gjør det lettere for bonden å være positiv til bruk av slam.

Dersom ikke tillate mengder forhøyes i forhold til høringsutkastet vil dette være en vesentlig ulempe som vil redusere interessen for slam hos de som ønsker å utnytte slammet til jordfysiske forbedringer og hindre erosjon.

Hvorledes det stabiliserte/hygieniserte slammets egenskaper skiller seg ut fra det attraktive kalkstabiliserte slammet i vårt distrikt vil også være svært avgjørende for etterspørselen.

I forslag til forskrift om kloakkslam går det fram at utsenderne av høringsutkastet (Helsedirektoratet/SFT) «antar at brukere av kloakkslam vil se seg tjent med å kjøpe slam som tilfredsstiller de nye forskriftenes krav, vurdert i forhold til nåværende kostnader i forbindelse med vedlikehold av jordkvalitet og innkjøp av gjødsel».

Skulle dette utsagnet bli en realitet tror jeg holdningen til kloakkslam må endres radikalt blandt bønder flest, og produktet framstå mye mer attraktivt enn idag.